

Kauzalita

Původně řecká, k idiosynkrazii vedoucí (protože ji sugerující) předsudečná idea tzv. kauzality, se ukázala jako neuvěřitelně produktivní, a to navzdory tomu, že veškeré vědecké poznávání svedla k tíživé jednostrannosti. Tak je možné, že se vynikající vědec (konkrétně třeba Igor Novikov, 6455, str. 199) vyjádří následovně: „Minulost člověk studuje proto, aby lépe pochopil přítomnost a budoucnost.“ Není pochyb, že tato věta má v sobě mnoho pravdivého, ale když ji podrobíme pozornému rozboru, zjistíme řadu závažných, byť nevyslovených, ale zavádějících předpokladů (přesně: předsudků), které jsou obecně přijímány s takovou samozřejmostí, že pozornosti obvykle zcela unikají. Podívejme se tedy na zmíněnou formulaci důkladněji. Především by nás měla zarazit myšlenka, že přítomnost je cosi, co máme (a můžeme) lépe pochopit na základě „studování“ minulosti. Jak by to bylo možné, když k přítomnosti přece máme snadnější přístup než k minulosti? Přítomnost je to, co je „při tom“, když jsme tu my, a zároveň je to to, „při čem“ jsme my sami jako tomu přítomní. Naproti tomu minulost je to, co tu už není, co minulo, pominulo a k čemu my teď a zde přítomní prostě nemáme jiný přístup než právě „přítomný“, tj. ze své přítomnosti. Východisko tedy není a nemůže být jiné než z naší přítomnosti. Pravda: to, že vycházíme ze své přítomnosti, ještě zdaleka neznamena, že této přítomnosti správně rozumíme, dokonce ani to, že rozumíme svému vycházení z ní. Proto je třeba ocenit, že ve zvoleném citátu je řečeno, že minulost studujeme proto, abychom *lépe* pochopili přítomnost (a budoucnost). Dejme proto na tento komparativ náležitý důraz a vyslovme jasně a zřetelně, že nejprve musíme *nějak* (třeba chybně, a rozhodně nikdy dokonale) chápat přítomnost, abychom se vůbec dokázali vztáhnout k něčemu, co tu už není.

(Praha, 010423-1.)